

Каткова Т.Г., к.ю.н.,
Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Все більше визнається, що уряди зберігають інформацію не для себе, а, скоріше, від імені громадськості, і, як результат, державні органи повинні забезпечувати доступ до цієї інформації. Це визнання відображається у вибуховому зростанні кількості законів про доступ до інформації, які були прийняті у всьому світі, а також у численних авторитетних міжнародних заявах з цього питання.

На сьогодні майже 100 країн мають закони про доступ до публічної інформації, які дають громадянам загальне право на доступ до інформації, що належить державним органам, та покладають на державні органи зобов'язання проактивно розкривати ключові типи інформації. У 1990 році лише 13 країн мали такі закони [1]. Крім того, більшість міжнародних фінансових установ, включаючи Світовий банк та всі банки регіонального розвитку, а також зростаюча кількість інших міжурядових організацій, прийняли політику розкриття інформації.

Закони про доступ до інформації відображають фундаментальну передумову, згідно з якою уряд повинен служити народу. Однак існує низка більш практичних ідей, що лежать в основі недавнього повсюдного визнання права на інформацію. Організація Article 19 описує інформацію як «кисень демократії», тому що інформація є важливою для демократії на багатьох рівнях. Здатність окремих людей ефективно брати участь у прийнятті рішень, що впливає на них, очевидно залежить від інформації. Наприклад, вибори ніколи не будуть демократичними, якщо електорат не матиме доступу до інформації, яка дозволяє йому сформуванню власну думку.

Демократія також стосується підзвітності та ефективного управління. Громадськість має право уважно перевіряти дії своїх лідерів та вести повну та відкриту дискусію щодо цих дій. Вона повинна мати можливість оцінювати результати роботи уряду, і це залежить від доступу до інформації про стан економіки, соціальних систем та інших питань, що становлять суспільний інтерес. Один із найефективніших способів подолання поганого врядування, особливо з часом, - це відкриті, поінформовані дебати.

Доступ до інформації також є ключовим інструментом боротьби з корупцією та протиправними діями. Журналісти, що ведуть розслідування, та громадські організації можуть використовувати право на доступ до інформації, щоб викрити протиправні дії та допомогти

викорінити їх.

Закони про доступ до інформації також служать низці важливих соціальних цілей. Наприклад, право на доступ до особистої інформації є частиною поваги до базової гідності людини, але також може бути головним для ефективного прийняття особистих рішень. Наприклад, доступ до медичних записів може допомогти людям приймати рішення щодо лікування, фінансового планування тощо.

Основоположним принципом у законах про вільний доступ до інформації є право особи мати вільний доступ до урядової інформації, хоча з неминучими виключеннями, які дозволяють державним органам відмовляти в наданні такої інформації.

Якщо розглядати це питання в ретроспективі, то доцільно згадати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, у ст. 10 якої вперше йдеться про доступ до публічної інформації як права кожного та забороняється втручання органів державної влади в свободу отримання і передачі інформації та ідей за винятком випадків, коли заборона здійснюється в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Суттєвим поштовхом для розвитку законодавства у сфері забезпечення доступу до інформації в різних країнах світу стало прийняття 27 листопада 2008 року Конвенції про доступ до офіційних документів, яка була розроблена Комітетом Міністрів Ради Європи.

Розглядаючи міжнародні стандарти доступу до інформації, заслуговує особливої уваги опублікований організацією Article 19 перелік принципів «Право громадськості знати: Принципи законодавства про свободу інформації», що встановлює найвищі стандарти практики законодавства про свободу інформації. Ці Принципи засновані на міжнародному та регіональному праві та стандартах та на державній практиці. Тому вони забезпечують корисну основу для обговорення особливостей законодавства про доступ до інформації. Перелік складають 9 принципів, а саме: 1. Максимальне розкриття інформації (передбачає, що вся інформація, що зберігається державними органами, повинна бути імовірно доступною, і що ця презумпція може бути подолана лише за дуже обмежених обставин); 2. Обов'язок публікувати (державні органи зобов'язані публікувати ключову інформацію, що представляє важливий суспільний інтерес); 3. Сприяння відкритому уряду (державні органи повинні активно сприяти відкритому уряду); 4. Обмежений обсяг винятків (винятки з права на доступ до інформації повинні бути чітко визначені та вузько піддані суворим тестам на «шкоду» та «суспільний інтерес»); 5. Процеси полегшення доступу (запити щодо інформації повинні

оброблятися швидко та справедливо, і незалежний огляд будь-яких відмов має бути доступний); 6. Витрати (фізичні особи не повинні стримуватися від запитів на інформацію за рахунок великих витрат); 7. Відкриті зустрічі (наради державних органів повинні бути відкритими для громадськості); 8. Розкриття має перевагу (закони, які не відповідають принципу максимального розкриття інформації, повинні бути змінені або скасовані, ефективний закон про свободу інформації буде включати вичерпний перелік винятків, які гарантують, що інформація не буде розкрита, якщо це призведе до невинуватеної шкоди); 9. Захист викривачів (особи, які оприлюднюють інформацію про неправомірні вчинки, повинні захищатися)».

Впровадження зазначених принципів в національне законодавство про свободу інформації сприятиме забезпеченню стійкої демократії в Україні.

Література

1. International standards: Right to information. URL: <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/>

УДК 343.84 (043.2)

Коломієць Н.В., д.ю.н.,
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів, Україна

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ДО ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Довічне позбавлення волі - один із видів кримінального покарання, найвища міра покарання в нашій державі, що в свій час замінила собою смертну кару. Полягає у тому, що особа яка вчинила злочин позбавляється волі на строк від набрання вироком суду законної сили до біологічної смерті засудженого. Заміна такого виду покарання, як смертна кара на довічне позбавлення волі безпосередньо пов'язана зі шляхом України в бік реформації, вдосконалення та гуманізації законодавства. Багато кому відомо, що рух в цьому напрямку почався ще в 1985 році, коли був прийнятий протокол №6 до Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод в якому дозволялося застосування смертної кари в окремих випадках. Згодом, на заміну цьому протоколу у 2003 році було прийнято новий - №11, яким застосування смертної кари було заборонене з будь-яких умов [1].

Продовжуючи рух в напрямку встановлення реформ, доцільно розглянути важливе питання, яке безпосередньо стосується застосування